

ПРОБЛЕМА ЛОКАЛЬНОСТІ (РЕГІОНАЛЬНОСТІ) РІЗНОМОВНИХ ПРИСЛІВ'ІВ І ПРИКАЗОК У ЛІНГВІСТИЧНОМУ ДОСЛІДЖЕННІ

Літовченко Вікторія

КВНЗ КОР «Богуславський гуманітарний
коледж імені І. С. Нечуя-Левицького»

Abstract

The article focuses on the analysis of proverbs and sayings with the status of local (regional) in multilingual proverbial corpora, specifies the application of this factor in linguistic researches.

Keywords: proverb, saying, local / regional, universal, national.

Прислів'я і приказки слугують основою для виявлення загальнолюдських й / або ідіоетнічних констант мовної свідомості в працях багатьох українських і зарубіжних лінгвістів. Такі дослідження проводяться у двох наукових ракурсах, що зумовлено особливим статусом паремій, які є текстами відповідного жанру фольклору і водночас одиницями мови, семантичні особливості котрих зумовлюються специфікою відображення в свідомості тієї об'єктивної реальності, яку вони позначають, тобто своєрідністю взаємозв'язку мови і мислення.

Висновки таких праць базуються на аналізі кількісно різних паремійних груп чи корпусів і мають узагальнений характер, що здебільшого не передбачає врахування фактора локальності (регіональності) певної частини одиниць національних паремійних корпусів.

Цій проблемі присвячено лише окремі пареміологічні дослідження (зокрема праці Е. Кокаре, К. Грігаса, Г. Пермякова), однак для мовознавчих студій вона теж може бути релевантною як у випадку розгляду національних мов, що набули значного територіального поширення, так і при аналізі мовних виявів субетнічних особливостей окремих етносів. Чинник локальності (регіональності), на перший погляд, не є особливо важливим при дослідженні специфіки відображення способу мислення і світогляду народу в пареміях, адже саме на рівні універсалій, з одного боку, і зв'язків між традиціям 254 допомагає встановити зону поширення певного варіанта приповідки, просторову

активність її основного «сюжетного» ядра і відокремити центральні характеристики від периферійних [1, с. 365].

За переконанням К. Грігаса, дослідник, який не має хоч би приблизного уявлення про місце виникнення, поширення і типи трансформацій конкретного прислів'я, навряд чи може досліджувати його як явище лінгвокультури [2]. З огляду на це незаперечною є значно вища цінність «регіональних» паремійних збірок (наприклад, добірки М. Номиса, І. Франка, Г. Ількевича в українській пареміографічній практиці) для наукового аналізу, ніж уніфікованих олітературених загальнонаціональних зібрань. Необґрунтованість класифікації зумовлена ще й тим, що не завжди можна категорично стверджувати, що та чи інша паремія є, наприклад, тільки американською і не вживається (принаймні в якомусь із своїх варіантів) у мовленні інших англомовних народів.

Так, прислів'я *Nothing is certain except death and taxes* лінгвіст вважає американським, підтримуючи думку дослідника американських прислів'їв В. Мідера [3, с. 184]. Однак насправді вперше цитує його саме англійський письменник Д. Дефо у 1726 р., хоча прислів'я, безперечно, давніше [4, с. 55]. Згодом воно вживається в листі відомого американця Б.Франкліна (1789 р.), англійській періодиці (журнал «Spectator», травень 1912 р.) та ін. [5, с. 580].

Отже, аналізоване прислів'я функціонує в мовленні носіїв як американського, так і британського варіантів англійської мови і відоме (крім наведеного вище) у таких варіантах: *Nothing is certain but death and the taxes; Nothing is certain but death and quarter day* [5, с. 580]. Інше прислів'я – *A penny saved is a penny earned*, яке самі інформанти вважають однією з тих паремій, що ілюструють американські національнокультурні цінності (дані І. Привалової [6, с. 14]), зафіксоване у збірках англійських укладачів уже з 1640 р., і широко побутує у творах англійських письменників, періодиці у варіантах *A penny saved is a penny gained (got)* [5, с. 619].

Цікаво, що перший президент Америки Дж. Вашингтон вважав саме це прислів'я найправдивішим серед усього зібрання англійських паремій, а інший успішний представник американського народу Г. Форд – поганою порадою [7, с. 321]. Ця контрастність суджень не є випадковою, оскільки відображена в низці

прислів'їв (пор.: Penny that's saved is not gotten тощо), що підтверджує думку про поліфонічність фольклору. І лише скрупульозний аналіз із урахуванням чинників варіативності, кількісної та якісної репрезентації паремійної тематичної групи дасть змогу зробити певні висновки про те, котрий із цих паремійних антонімів повніше відображає душу носіїв англійської мови. Загалом тематична група «ощадливість», яка досить широко представлена в англійській мові, характе- 255 ризує її носіїв загалом і містить, крім загальновідомих, багато локальних зразків, наприклад: Placks and bawbees grow rounds («placks» і «bawbees» – розмінні шотландські монети [4, с. 261]).

Характерно, що в українському паремійному корпусі такої тематичної групи немає взагалі, не зафіксовані й паремійні блоки з відповідними ключовими словами, хоч окремі прислів'я і приказки, які відображають ставлення народу до ощадливості чи закликають берегти гроші про чорний день, все ж існують: Запас біди не чинить [8, с. 93]; Всякі гроші хороші, та бережи їх про чорний день та про лиху годину [9, с. 337]. Існує також еквівалент аналізованої англійської приповідки, який не може мати широкого розповсюдження з огляду на зміну реалій на позначення грошових одиниць: Шаг заощаджений – шаг зароблений [5, с. 119].

Література

1. Мокиенко В. М. К разграничению генетических и типологических связей славянской поговорки / В. М. Мокиенко // Современные славянские культуры: развитие, взаимодействие, международный контекст : [материалы Междунар. конференции ЮНЕСКО]. – К.: Наук. думка, 1982. – С. 364–369.
2. Grigas K. Der syntaktische Aspekt bei der vergleichenden Forschung der Sprichwörter / K. Grigas // Proverbium. 23– 1974. – №. – P. 14–19.
3. Crystal D. The Cambridge Encyclopedia of the English language / D.Crystal. – Cambridge : Cambridge Univ. Press, 1995. – 489 p.
4. The Penguin Dictionary of Proverbs. 2nd ed. / Ed. by R. Fergusson & J. Law. – Penguin Books, 2000. – 365 p.
5. The Oxford Dictionary of English Proverbs. 3rd ed. / Ed. by F. P. Wilson. – Oxford : Clarendon Press, 1992. – 930 p.
6. Привалова И. В. Отражение национально-культурных ценностей в паремиологическом фонде языка / И. В. Привалова // Язык, сознание, коммуникация : [сб. статей]. Вып.18. – М. : МАКС Пресс, 2001. – С. 10–16.

7. Proverb wit & wisdom. A treasury of proverbs, parodies, quips, quotes, clichés, catchwords, epigrams and aphorisms / Comp. by L. A. Berman; with assist. by D.K. Berman. – New York : Berkley Publ. Group, 1997. – 522 p.
8. Прислів'я та приказки. Взаємини між людьми / упор. М. М. Пазяк. – К. : Наук. думка, 1991. – 440 с.
9. Иллюстровъ І. И. Жизнь русскаго народа въ его пословицахъ и поговоркахъ. Сборникъ русскихъ пословиць и поговорокъ. – Изд. 2-е. / І. И. Иллюстровъ. – СПб. : СПб Губерн. Тип., 1910. – 469 с.